

BĂTĂLIA DE LA JILIȘTEA - 14/24 APRILIE 1574

Nicolae Ciobanu

Ținuturi de neasemuită frumusețe dar și locuri binecuvântate, unde pomii, grânele și animalele sunt parcă mai frumoase ca în oricare altă parte a Moldovei, meleagurile vrâncene au fost dintotdeauna râvnite de hoardele invadatoare ce au pustiit de atâtea ori pământurile țării. Constituind o adevărată „*poartă*” de pătrundere dinspre sud spre nord în țara Moldovei, vrâncenii, oameni mândri și viteji au fost veacuri de-a rândul santinelele cele dintâi la fruntariile țării în această zonă.

În această Țară a Vrancei s-au dat numeroase bătălii încă din primii ani ai întemeierii ca stat feudal, de sine stătător, a Moldovei în anul 1359. Una dintre paginile glorioase ale acestor meleaguri o reprezintă și bătălia dată în zona localității Jiliștea, la data de 14/24 aprilie 1574, de către oștile domnului Ion Vodă cel Cumplit.

Venit pe tronul Moldovei în februarie 1572, Ion Vodă care se considera ca fiind strănepot al Marelui Ștefan Vodă,¹ a hotărât, de la bun început, să apere integritatea hotarelor Moldovei spre a fi un demn urmaș al străbunicului său. Personalitatea sa a fost diferit înfățișată de cronicarii vremii sau de cei ce i-au descris faptele. Astfel, istoricul L.Gorecki ne spune că „*era bărbat înalt de stat, frumos la chip, cu ochi mici și amenințători, cu un trup puternic, plin de putere*”², sau

¹ *Istoria militară a poporului român*, vol.III, Editura Militară, București, 1987, p.110

² L.Gorecki - *Descrierea războiului ce a purtat Ion domnul Moldovei în 1574*, în Papiu Ilarian, „*Tesauru de monumente*”, vol.III, *passim*

după aprecierea cronicarului Grigore Ureche, noul domn „*Era de minte ascuțit, de cuvânt gata și se vedea că-i harnic nu numai de domnie și altor țări să fie cap mai mare.*”³

Cronicarul Azarie, înfățișând poziția și interesele unor mari boieri ostili politicii noului domn, arată că „*era un om foarte primejdios, rău și cu minte adâncă, elocvent și învățat în cărți.*”⁴

Urcat pe tronul Moldovei, prima grijă a domnului, numit de către o parte a boierimii cel „Cumplit”, a fost de a promova o serie de măsuri pentru a cointeresa păturile de mijloc și cele de jos în apărarea țării. „*Își strânge o armată mare de băștinași și locuitori ai granițelor, care vin din toate părțile.*”⁵ îl informa pe împăratul romano-german Maximilian al II-lea trimisul său la Istanbul.

A întărit oastea țării, astfel că, în mai puțin de doi ani dispunea, în primăvara anului 1574 de circa 20.000 de pedestri, 9.000-10.000 de călăreți,⁶ care aveau arme individuale de foc și dispuneau de 110 tunuri. O bună parte din oastea sa era însă formată din corpurile înarmate ale boierilor, lefegiilor și curtenilor.

Măsurile cu privire la întărirea oastei s-au dovedit bine gândite, dacă ținem seama că în februarie 1574, Poarta otomană a somat domnul

³ Gr.Ureche - **Letopisețul Țării Moldovei**, Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P.P.Panaitescu, Ediția a II-a revăzută, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p.194

⁴ **Cronicele slavo-române din secolele XV-XVI**, Ediție revăzută și completată de P.P.Panaitescu, București, 1959 p.148

⁵ I s-a spus cel Cumplit de către o parte a marii boierimi care nu-l voia domn și care uneltea împotriva sa, făcându-se vinovată de „*hiclenie*” (trădare) fapt dovedit de domnul moldovean, abia urcat pe tronul Moldovei și reprimat cu duritate. Astfel, la 6/16 aprilie 1572, marele boier Ionașco Sbierea și un mare număr de partizani ai săi care unelteau împotriva domnului, au fost executați. De asemenea a confiscat o serie de moșii ale unor mănăstiri sau boieri trădători.

⁶ E.Hurmuzaki - **Documente privitoare la istoria românilor**, vol.II/1, București, 1885, p.686-687

⁶ **Istoria militară a poporului român**, p.114

Moldovei să dubleze haraciul de 40.000 de galbeni, care și așa era de-a dreptul greu de suportat de Țară.* În caz contrar Ion Vodă urma să fie alungat de pe tronul Moldovei. În același timp, sultanul a cerut principelui Transilvaniei (Ștefan Bathory) și pașei de la Buda să nu admită refugiarea domnului moldovean și apropiaților săi pe teritoriile aflate sub autoritatea lor.

Bun și abil diplomat a întreținut relații amicale cu Dieta polonă, la un moment dat (octombrie 1573) fiind gata a acorda chiar sprijin militar la cererea Dietei. A încercat să aibă relații corecte cu autoritățile habsburgice dar, ca urmare a sprijinirii de către acestea a intervenției fostului domn al Moldovei Bogdan Lăpușeanu în iarna anilor 1572-1573 pentru a-și recuceri tronul (încercarea înfrântă de domnul Ion Vodă), relațiile dintre cele două părți au intrat în con de umbră. A trimis o serie de emisari, mai ales în teritoriul polon, solicitând aprobarea de a recruta lefegii pentru oastea moldoveană, lefegii ce urmau a se concentra la Livov, Camenița, dar și în alte centre, neprimind însă aprobarea autorității polone aflate în bune relații cu Poarta. Succese mai palpabile a avut solia trimisă la cazacii de la „*pragurile Niprului*” care au decis să sprijine voievodul moldav cu 12 sotnii de călăreți (circa 1.200 de oameni înarmați) conduși de către destoinicul hatman Sviercevski.

Refuzul domnului Ion Vodă cel Cumplit dat ceașului trimis al sultanului **Selim al II-lea (septembrie 1566-decembrie 1574)**,⁷ de a nu plăti haraciul mărit, a constituit „cauza” deciziei otomane de a-l scoate din domnie, pe Ion Vodă, acesta urmând a fi înlocuit cu Petru Șchiopul, fratele domnului Țării Românești **Alexandru al II-lea Mircea (1568-1574; 1574-1577)**⁸, dispus a satisface cerințele otomane.

Planul comandamentului otoman prevedea executarea unei

* Între 1541 și 1568 haraciul crescuse enorm, de la 15.000 de galbeni în 1541 la 30.000 în 1552 și la 40.000 în 1568, urmând ca în 1574 să fie dublat.

⁷ M.A.Mehmed - *Istoria turcilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p.381

⁸ *Dicționar Enciclopedic*, vol.I, Editura Enciclopedică, București, 1993, p.46

invazii de proporți a Moldovei pe două direcții. Astfel, principala grupare de forțe compusă de trupele sangeacbeiului de Nicopole și dintr-un detașament dat de către domnul muntean Alexandru al II-lea Mircea, pus sub comanda fratelui său Petru Șchiopul, urma, după ce cele două corpuri de oaste se concentrău în zona București, să înainteze pe direcția Buzău, **Focșani** și pătrunzând prin „**Poarta**” **Focșanilor** să se angajeze în lungul Siretului, pentru a ajunge în capitala Moldovei. Cea de a doua grupare compusă din detașamentele raialelor Tighina (Bender) și Cetatea Albă (Tyras în antichitate, Monocastro sub genezezi în Evul Mediu, Akkerman sub otomani, Belgorod, Dnestrovski azi), întărite cu un puternic detașament de tătari, avea misiunea de a pătrunde dinspre sud-est, a pustii sud-estul Moldovei amenințând, în același timp, flancul stâng al oastei lui Ion Vodă, asigurând astfel libertatea de acțiune a forțelor turco-muntene pe direcția principală de efort. Totalul efectivelor de invazie se ridicau la circa 100.000 de oameni⁹ care aveau la dispoziție circa 100 de tunuri de calibre diferite.

Având informații precise despre mișcările forțelor agresoare, domnul moldovean a concentrat oastea sa de circa 40.000 de oameni, la care se adăugau cazacii hatmanului Sviercevski, cu întreaga artilerie de 110 guri de foc, din care 80 erau tunuri de calibru mare¹⁰, într-o tabără situată pe platoul de la Copou (lângă Capitala țării).

Oastea Moldovei a rămas puțin timp în tabără. Aflând despre înaintarea grupării turco-muntene din bivacuul de la București spre Buzău, Râmnicu Sărat, voievodul Ion Vodă a început deplasarea către zona de sud a Moldovei spre a întâmpina forțele de invazie chiar în „Poarta” **Focșanilor**, nedându-le posibilitatea de a prăda țara.

Între timp, forțele turco-muntene au pătruns până în apropierea hotarului de sud al Moldovei, așezându-și tabăra lângă satul Jiliștea, la sud de **Focșani**, pe malul râului Râmna, afluent al Putnei. „*Cei doi domni – Petru Șchiopul și fratele său Alexandru al II-lea Mircea – se aflau împreună cu oștile lor – aproape de hotarul Moldovei pe apa Râmnei,*

⁹ *Istoria militară a poporului român*, p.114

¹⁰ *Ibidem*

lângă satul Jiliștea"¹¹. Nu am găsit alte documente care să confirme prezența celor doi frați în tabăra de la Jiliștea. După bătălie, documentele afirmă că Petru Șchiopul s-a refugiat la Brăila, probabil în cetatea Brăilei.

Despre Alexandru al II-lea Mircea nu se spune nimic. El nu este amintit însă ca fiind în București – capitala Țării Românești când vornicul Dumbravă l-a instalat ca domn pe Vintilă Vodă. Varianta privind prezența lui Petru Șchiopul și a domnului muntean Alexandru al II-lea Mircea, în tabăra de la Jiliștea, este susținută și în lucrarea „**Arta militară a moldovenilor în perioada domniei lui Ion Vodă cel Cumplit**”, lucrare fără a avea nominalizat autorul, apărută în Editura Militară a Ministerului Forțelor Armate ale RPR, București, 1959. În această lucrare (104 pagini) se spune: „*Oastea condusă de Alexandru (al II-lea Mircea n.n.) și de Petru cel Șchiop? După ce și-a așezat tabăra între cele două ape, a trimis straja mai spre nord...*” (p.50).

Tabăra de la Jiliștea avea ca element de siguranță o „strajă”, adică o linie de avanposturi, situată la nord de tabără, în zona satului Risipiți (localitate dispărută azi). Straja era la o distanță destul de mare, întrucât zgomotul luptei pentru anihilarea strajei de către elementele înaintate ale oastei moldovene nu a fost receptat de către cei din tabără. Ca efective, straja se ridica la valoarea unui detașament de siguranță format din circa 300-400 de oameni.

Primind date precise despre situația forțelor de invazie, Ion Vodă a decis să nimicească gruparea turco-munteană printr-un ingenios atac de noapte. În acest scop, pentru a realiza surprinderea adversarului a hotărât să acționeze numai cu trupele de cavalerie, inclusiv cu cei 1.200 de cazaci ai hatmanului Sviercevski.

Deplasarea spre locul bătăliei s-a făcut în mare viteză, forțele principale ale domnului fiind precedate de o puternică avangardă formată din aproximativ 6.000 de călăreți (inclusiv cazacii) aflată sub comanda vornicului Țării de Jos, Dumbravă¹². În avangardă erau mai

¹¹ *Istoria Românelor*, vol. II, Editura Academiei RPR, 1962, p.916

¹² N.Costin - *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*, Ediția Ioan Șt.Petre, București, 1942, p.523

ales „oameni știutori ai locurilor pre unde vor merge”¹³, „dar și oameni – mai ales dintre cărauși, negustori și păstori transhumanți care erau, cunoscători de limbă turcească”¹⁴.

Ajunse în seara zilei de 13/23 aprilie 1574, după un marș desfășurat în mare viteză, în apropierea locului unde era dispusă straja, trupele moldovene din avangardă, după un mic repaos necesar îngrijirii cailor, au început pregătirile pentru capturarea, prin surprindere, a străzii muntene.

Acțiunea, act de mare responsabilitate a fost temeinic pregătită și și-a atins scopul. În prima jumătate a nopții, straja munteană a fost „prinsă” în întregime, căpitanii vornicului Dumbravă fiind foarte atenți ca nu cumva să scape vreun militar din strajă care ar fi putut alarma tabăra principală. Tot în scopul inducerii în eroare a celor din tabăra de la Jiliștea, pe locul unde s-a afla straja munteană, focurile aprinse de ostașii munteni, au fost întreținute pe mai departe, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Profitând de reușita acestei prime confruntări, domnul Ion Vodă sosit cu forțele principale ale cavaleriei, a hotărât ca în cursul aceleiași nopți să atace forțele principale ale grupării turco-muntene aflate în tabăra de la Jiliștea. Informațiile primite de la cei capturați l-au ajutat să-și perfecționeze concepția inițială cu privire la modul de acțiune. De asemenea, starea de spirit a trupelor sale favorabilă unei acțiuni imediate, l-au determinat să atace tabăra adversă. În acest scop, corpul de cavaleri de care dispunea a fost repartizat în trei grupări, pentru executarea unei manevre dublu învăluitoare, combinată cu o lovitură frontală. În final, forțele ce constituiau „brațele” manevrei dublu învăluitoare urmau să relizeze joncțiunea într-o zonă situată înapoia taberei adverse, realizând astfel, încercuirea forțelor turco-muntene.

Acțiunea urma să se desfășoare tot pe timpul nopții, înainte de ivirea zorilor, prin surprindere. Dar iată cum este consemnat acest act

¹³ P.Illarian - op.clt., vol.III, p.225

¹⁴ B.P.Hașdeu - Ioan Vodă cel Cumplit, București, 1978, p.74

în **Letopisețul Țării Moldovei** al cronicarului Nicolae Costin¹⁵. *„Fiind înștiințat Ion Vodă de capturarea strajei, grăbitu-sa cu oastea ce era cu dânsul și după ce s-au împreunat cu toții la un loc, s-au împărțit în trei pâlcuri și de trei părți au lovit pe oastea lui Pătru Vodă, când dormea fără grijă... Așa, impresurându-i oastea lui Pătru Vodă multă moarte a făcut într-înșii”*¹⁶. Atacul desfășurat prin surprindere, în a doua jumătate a nopții, simultan din cele trei părți, a avut un efect năucitor asupra ostașilor din tabără, care buimaci de somn, s-au trezit atacați de ostașii lui Ion Vodă. Nicolae Iorga consemnează acest moment lapidar: La semnalul stabilit, luptătorii din oastea lui Ion Vodă *„au căzut din trei laturi asupra oștirii neîntocmite a lui Petru”* care *„fu sculată din somn pentru a vedea moartea...”*¹⁷ Mai aproape de evenimente, cronicarul Grigore Ureche consemna: *„Împărțindu-se în trei pâlcuri, i-au lovit, când ei dormia fără grijă... Așa impresurându-i fără veste și multă moarte făcând între dânșii, birui Ion Vodă”*¹⁸.

Bătălia de la Jiliștea a fost începutul campaniei antiotomane a lui Ion Vodă. Au urmat alte confruntări la Brăila, Tighina, Iezerul Cahulului și în finalul acestei campanii cu rezistență dramatică de la Roșcani, când, ca urmare a trădării unor mari boieri, în frunte cu hatmanul Eremia care întocmai ca Iuda și-a trădat domnul, dar nu pentru 30 de galbeni, ci pentru 30.000.

Sfârșitul viteazului domn a fost îngrozitor, otomanii sperând astfel să preîntâmpine în viitor orice încercare de răzvrătire împotriva Porții Otomane.

Bătălia de la Jiliștea a pus în evidență calitățile de comandant ale lui Ion Vodă, sprijinul de care s-a bucurat din partea oștirii sale. Cronicarul L.Gorecki menționa faptul că *„pedestrimea moldavă ținea pe domn în mijlocul ei, temându-se nu cumva să-l înșele boierii, să-l dea viu în mâinile turcilor... pentru că pedestrașii, toți țărani, aveau*

¹⁵ **Istoria militară a poporului român**, p.117

¹⁶ N.Costin - **op.clt.**, p.523

¹⁷ N.Iorga - **Istoria românilor**, vol.V, București, 1938, p.145

¹⁸ Gr.Ureche - **op.clt.**, p.199

o deosebită credință și iubire pentru Ion Vodă"¹⁹. De asemenea, atitudinea sa față de modul de comportare al unor mari latifundiaari, spiritul său de dreptate, l-au făcut iubit în rândul păturilor mijlocii, dar, mai ales, ale țărănimii. Un raport redactat imediat după bătălia de la Jilișteea constata și explica credința locuitorilor țării către domn prin politica sa aspră față de cei mai puternici²⁰.

Bătălia de la Jiliște, bătălie fratricidă, locuitorii Țării Românești fiind împinși de forțe și interese străine împotriva fraților moldoveni, s-a înscris într-un lung șir de asemenea crâncene confruntări desfășurate ca urmare a unor amestecuri din afară în treburile Țărilor Române.

Meleagurile Jiliștei vrâncene, stropite din belșug de sângele strămoșilor, constituie o pagină de istorie din trecutul nostru la care cu smerenie trebuie să ne înclinăm. Și dacă azi, aici, la Jilișteea, sunt prea puține însemne care să ne amintească de această confruntare, să sperăm că în viitor acestea se vor înmulți și poate vom avea un mic sanctuar care să ne amintească de cei care și-au vărsat sângele sau și-au jertfit viața pentru ca Neamul românilor să dăinuie aici peste Timp.

¹⁹ L.Gorecki - op.clt., p.240

²⁰ E.Hurmuzaki - op.clt., p.686